

Undervisernoter: Børn og unges rettigheder

Alle plejefamilier

Private opholdssteder

Alle typer døgninstitutioner

Voksenansvar for anbragte børn og unge

Børn og unges rettigheder

- Alle plejefamilier
- Private opholdssteder
- Alle typer døgninstitutioner

Undervisernoterne består af to dele:

1. del: Baggrundsviden til underviseren
2. del: Noter til de enkelte dias til undervisningen

Del 1: Baggrundsviden til underviseren

Overskrift	Noter
Anvendelsesområde:	Materialet er målrettet undervisning af plejefamilier, ledere og medarbejdere i private opholdssteder og på alle typer af døgninstitutioner, dvs. almindelige åbne døgninstitutioner, delvis lukkede afdelinger på åbne døgninstitutioner, delvis lukkede døgninstitutioner samt åbne, sikrede og særlig sikrede afdelinger på sikrede institutioner.
Regler i fokus:	Modulet kan betragtes som et grundlæggende og introducerende modul til lov om voksenansvar. Modulet har fokus på anbragte børn og unges rettigheder, som de fremgår af grundloven, internationale konventioner og konkrete love.
Anvendte kilder til materialet:	<ul style="list-style-type: none"> • Lov om voksenansvar for anbragte børn og unge (Lov nr. 619 af 8. juni 2016) • Lov om ændring af lov om social service, lov om socialtilsyn og lov om folkeskolen (Lov nr. 647 af 8. juni 2016)

	<ul style="list-style-type: none"> • Forslag til Lov om voksenansvar over for anbragte børn og unge (Lovforslag nr. L 162, Fremsat den 30. marts 2016 af social- og indenrigsministeren) • Lov om ændring af lov om social service, lov om retssikkerhed og administration på det sociale område og lov om voksenansvar for anbragte børn og unge (Lov nr. 1543 af 13. december 2016) • Lov om ændring af lov om socialtilsyn, lov om social service og lov om voksenansvar for anbragte børn og unge (Lov nr. 1544 af 13. december 2016) • Bekendtgørelse om voksenansvar for anbragte børn og unge (Bek. nr. 1707 af 20. december 2016) • Vejledning til lov om voksenansvar for anbragte børn og unge (Vejl. nr. 10370 af 21. december 2016) • Bekendtgørelse af lov om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (LBK nr. 750 af 19. oktober 1998) • Bekendtgørelse af FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder (BKI nr. 6 af 16. januar 1992) • Betænkning fra Udvalget om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge (Magtanvendelsesudvalget) Betænkning nr. 1551. Marts 2015 • Konsulentbistand i relation til magtanvendelsesudvalget Afrapportering. Rambøll, november 2013 • Den Europæiske Unions Charter om grundlæggende rettigheder (2000)
<p>Materialets anvendelse:</p>	<p>Materialet er udarbejdet, så det kan anvendes til et selvstændigt undervisningsforløb, fx ved en temadag, et personalemøde eller lignende.</p> <p>Formålet med modulet er at det skal give et kendskab til de anbragte børn og unges rettigheder, herunder de rettigheder, der gøres indgreb i. Der skal derfor alene ske en præsentation af de enkelte rettigheder, og ikke en egentlig undervisning i rettighederne. Derfor er det alene til undervisningsorientering, når der ved enkelte dias, er en gengivelse af ordlyden i de relevante bestemmelser i grundlov og konventioner.</p> <p>Modulet forventes at kunne gennemgås på 20 minutter.</p>
<p>Baggrund for lov om voksenansvar for anbragte børn og unge:</p>	<p>I juni 2013 nedsatte den daværende regering Udvalget om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge (Magtanvendelsesudvalget). Udvalget havde til formål at afklare, beskrive og analysere de etiske, juridiske og praktiske grænsedragninger for anvendelse af magt over for anbragte børn og unge, herunder analysere udfordringerne ved det daværende regelsæt. Magtanvendelsesudvalget skulle endvidere komme med forslag til et kommende regelsæt.</p> <p>Baggrunden for nedsættelsen af udvalget var bl.a., at både Folketingets Ombudsmand og Folketingets § 71-tilsyn havde påpeget, at det eksisterende hjemmelsgrundlag for magtanvendelse på børne- og ungeområdet var uklart.</p> <p>Magtanvendelsesudvalget havde en bred sammensætning af medlemmer</p>

bl.a. med kommunale og regionale repræsentanter, repræsentanter for relevante organisationer for praksisfeltet, børneorganisationer samt faglige eksperter. I udvalgsarbejdet deltog tre børneeksperter, som tidligere har været anbragt. Daværende direktør ved Folketingets ombudsmand Jens Møller fungerede som formand for udvalget. Børnerådet sikrede endvidere yderligere inddragelse af børn og unge gennem tre børneekspertgrupper.

Magtanvendelsesudvalget afgav i marts 2015 betænkning nr. 1551/2015 om Magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet.

Magtanvendelsesudvalget anbefalede, at der blev udarbejdet et helt nyt og selvstændigt regelsæt om magtanvendelse over for anbragte børn og unge med en tydeliggørelse af de eksisterende regler, herunder med tydeliggørelse af børn og unges rettigheder i relation til magtanvendelse og andre indgreb i børn og unges selvbestemmelsesret. På enkelte områder anbefalede udvalget en vis udvidelse af adgangen til at gribe ind overfor anbragte børn og unge, herunder muligheden for afværgehjælp og undersøgelse af et barn eller en ung person på sikrede døgninstitutioner. Udvalget tog i sine overvejelser og anbefalinger udgangspunkt i børn og unges grundlæggende rettigheder, herunder retten til omsorg og beskyttelse.

Den 5. november 2015 indgik Regeringen, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance, Alternativet, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti en aftale om rammerne for voksenansvar over for anbragte børn og unge (Klare rammer for voksenansvar over for anbragte børn og unge). Aftalen følger op på aftalen om udmøntningen af satspuljen for 2016 for social- og indenrigsområdet. Aftalen ligger sig tæt op ad anbefalingerne fra Magtanvendelsesudvalget, og loven om voksenansvar overfor anbragte børn og unge er en udmøntning af den politiske aftale.

Lov om voksenansvar har til formål at fastsætte rammer for plejefamilier og personales adgang til, som led i varetagelsen af den daglige omsorg, at anvende magt og foretage andre indgreb i anbragte børn og unges selvbestemmelsesret og sikre de anbragte børn og unges retssikkerhed i forbindelse hermed.

Lov om voksenansvar for anbragte børn og unge regulerer forholdene under anbringelsen, og den indeholder således blandt andet flere af de bestemmelser, der før fandtes i Servicelovens §§ 123-123d samt den tidligere magtanvendelsesbekendtgørelse. Bestemmelser om afgørelser om anbringelse og kriterier for anbringelse på delvis lukkede afdelinger og delvis lukkede institutioner samt sikrede afdelinger og særlig sikrede afdelinger er samlet i servicelovens §§ 63a-63c i kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge.

Del 2: Noter til de enkelte dias

Dias 2:

Børn og unge og rettigheder

Anbragte børn og unge har de samme rettigheder som alle andre børn og unge:

- Borgernes rettigheder er bl.a. fastsat i grundloven og internationale konventioner
- Børn og unge har som udgangspunkt de samme rettigheder som voksne – dog har deres alder og modenhed betydning for, hvordan de kan udøve disse rettigheder
- Børn og unge har i forhold til voksne nogle særlige rettigheder, fx ret til beskyttelse og omsorg

Børn og unges rettigheder 2

Dias 2	<p>Noter: Børn og unge og rettigheder</p> <p>Anbragte børn og unge har samme rettigheder som alle andre børn og unge, og børn og unge har som udgangspunkt de samme rettigheder som voksne, dog under hensyn til deres alder og modenhed, og det forhold, at de er underlagt forældremyndighed.</p> <p>Rettighederne er fastsat i internationale konventioner og grundloven, hvor der også sættes grænser for, hvilke indgreb, der kan gøres i de enkelte rettigheder.</p> <p>De væsentligste konventioner i forhold til magtanvendelse er:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK), der er vedtaget som lov i 1992 • FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder • FN-konvention af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap <p>Med udgangspunkt i grundlov, konventioner samt bestemmelser i serviceloven samt voksenansvarsloven er de væsentligste rettigheder ift. anbragte børn og unge:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ret til at blive behandlet med respekt (forbud mod nedværdigende og ydmygende behandling) • Ret til respekt for den personlige integritet og til selvbestemmelse • Ret til omsorg og beskyttelse • Ret til personlig frihed og bevægelsesfrihed (forbud mod fiksering) • Ret til privatliv • Ret til familieliv • Ret til at blive inddraget i forhold vedrørende en selv • Ret til at klage
--------	--

Lov om voksenansvar indeholder kun i begrænset omfang beskrivelse af de anbragte børn og unges rettigheder (Loven indeholder dog bestemmelser om inddragelse og klageadgang). Loven har derimod i sin formålsparagraf § 1 en henvisning til børn og unges selvbestemmelsesret og retssikkerhed. En del af retssikkerheden handler om, at der ikke sker usaglige indgreb i fastsatte rettigheder.

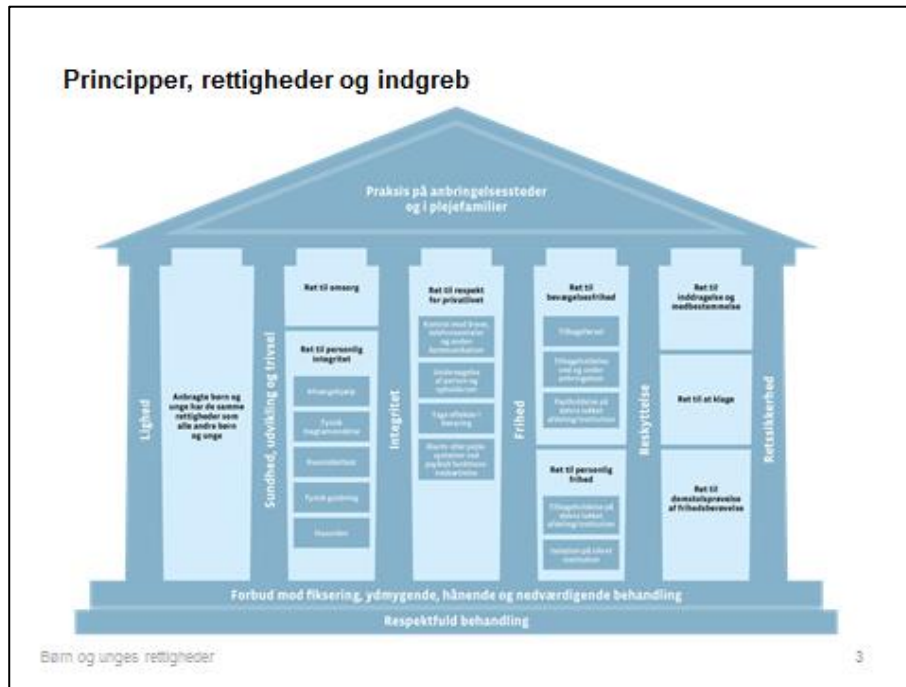
Lov om voksenansvar

§ 1. Formålet med loven er at fastsætte rammer for plejefamiliers og personales adgang til, som led i varetagelsen af den daglige omsorg, at anvende magt og foretage andre indgreb i anbragte børn og unges selvbestemmelsesret, og at sikre de anbragte børn og unges retssikkerhed i forbindelse hermed.

Loven skal først og fremmest beskytte de anbragte børn og unge mod overgreb og unødvendig magtanvendelse og andre indgreb.

Der kan i den daglige omsorg for barnet eller den unge opstå situationer, hvor der er uoverensstemmelse mellem barnet eller den unges ønsker og plejefamiliens eller personalets faglige vurdering af, hvad der er det bedste for den pågældende. I sådanne situationer skal der ske en afvejning af barnets og den unges ret til med- og selvbestemmelse i forhold til retten til omsorg. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal således altid ske i overensstemmelse med de grundlæggende rettigheder, der følger af grundloven, Den Europæiske menneskerettighedskonvention, FN's Børnekonvention m.fl. Sådanne indgreb kan være påkrævede for at sikre et anbragt barn eller en ungs ret til omsorg.

Dias 3

Dias 3

Noter: Principper, rettigheder og indgreb

Illustrationen kan anvendes til at give et grafisk overblik over sammenhængen mellem de grundlæggende principper, de konkrete rettighedsbestemmelser samt de mulige indgreb i forhold til anbragte børn og unge.

Husets fundament er den menneskelige værdighed, med respektfuld behandling og forbuddet mod nedværdigende, ydmygende og hånende behandling. Grundpillerne er de centrale grundprincipper som indsatsen til udsatte børn og unge bygger på, nemlig principperne om sundhed, udvikling og trivsel, beskyttelse, integritet, lighed, frihed og retssikkerhed. Byggestenene er de enkelte rettighedsbestemmelser, som er fastsat bl.a. i grundlov, konventioner samt voksenansvarsloven, og som udmønter principperne. Husets åbninger ”vinduer” illustrerer indgrebsmulighederne, som kan være nødvendige, når mennesker skal leve og bo sammen, fx på et anbringelsessted. Udøvelsen af de enkelte rettigheder, kan nemlig enten stride imod eller true andre af individets rettigheder (fx retten til personlig integritet og selvbestemmelse kan true retten til omsorg) eller de kan true andre personers rettigheder.

Som tag på huset står praksis på anbringelsessteder og i plejefamilier for at illustrere at praksis skal bygge på de grundlæggende principper og børnenes rettigheder (hovedreglerne), og at indgrebene er undtagelser. Illustrationen har endvidere også til formål at give et overblik over de væsentligste relevante rettigheder for anbragte børn og unge, samt hvilke rettigheder, der kan gøres indgreb i.

Dias 4

Respektfuld behandling

Ret til respektfuld behandling:

- Anbragte børn og unge skal behandles med respekt for deres person
- Der er forbud mod nedværdigende, ydmygende og hånende behandling
- Forbuddet gælder både generelt ved omgang med anbragte børn og unge og i forbindelse med indgreb
- Særlig opmærksomhed på, at handicappede børn og unge skal have samme glæde af deres rettigheder som andre børn og unge

Væsentlige bestemmelser:

- Den Europæiske menneskerettighedskonvention § 3
- Lov om voksenansvar § 7, stk. 4

Børn og unges rettigheder

4

Dias 4 Noter: **Respektfuld behandling****Opmærksomhed**

Ret til respektfuld behandling hænger, som illustrationen af huset viser, tæt sammen med forbuddet mod ydmygende, nedværdigende og hånende behandling. Praktikere og fagpersoner med kendskab til praksis peger på, at netop dette område kræver særlig opmærksomhed. På en del anbringelsessteder kan der have udviklet sig en kultur, der medfører, at børnene og de unge ikke bliver behandlet med den fornødne respekt. Det kan også være enkelte medarbejdere, der i perioder har en optræden, der betyder, at der sker en ydmygende eller nedværdigende behandling af et anbragt barn eller en ung.

Rettighed og forbud

- Lov om voksenansvar indeholder et klart forbud mod fiksering, nedværdigende, ydmygende og hånende behandling
 - Forbuddet mod nedværdigende behandling findes i flere konventioner, eks. EMRK.
 - Ydmygende, hånende eller nedværdigende behandling er karakteriseret ved tilsigtet eller utilsigtet at nedgøre et barn eller en ung i vedkommendes egne og eventuelt også andres øjne.
 - Forbuddet gælder både når der anvendes fysisk magtanvendelse, og ved anden omgang, fx samtale med de anbragte børn og unge.
 - Eksempelvis skal der ved indgreb tages hensyn til at undgå andres overværelse af episoden, så der ved indgrebet ikke sker en unødigt krænkelse af barnet, hvor barnet oplever at blive ydmyget eller nedværdiget. Ethvert indgreb skal kombineres med tryghedsskabende initiativer.
 - Af andre eksempler på ydmygende, hånende eller nedværdigende behandling kan nævnes at omtale barnet, den unge eller deres forældre i negative vendinger i barnet eller den unges samt eventuelt andet personale eller andre anbragte børn og unges påhør, at gøre grin med et barn eller en ung over for an-

dre, at undlade at gribe ind og påtale, at andre gør grin med barnet eller den unge, vedvarende at kommentere og korrigere eller konsekvent at behandle eller omgås et barn eller en ung negativt. Opremsningen er ikke udtømmende.

- Der bør bl.a. være særlig opmærksomhed på, hvorledes man som plejeforældre eller personale omgås børn og unge med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser eller kommunikationsvanskeligheder. Fx i forhold til om man ubevidst ofte påpeger de ting over for barnet, som barnet på grund af sit handicap ikke kan eller om man ofte bliver utålmodig, når et barn skal have god tid til at give et verbalt svar.
- Der eksisterer ligeledes et hensyn til de andre anbragte børn og unge, for hvem overværelsen af en magtanvendelse kan være en voldsom oplevelse. Det kan fx. være, at der blandt de andre kan være børn og unge, der er anbragt pga. omsorgsvigt i form af vold i hjemmet. Personalet skal ligeledes her være opmærksomt på, at indgreb skal kombineres med tryghedsskabende initiativer.
- Endvidere skal der være opmærksomhed på, at de forhold, under hvilke en person er frihedsberøvet, efter omstændighederne kan udgøre en krænkelse. Denne opmærksomhed gælder således unge på delvis lukkede institutioner og sikrede institutioner. I vurderingen af, om det er tilfældet indgår bl.a. muligheder for rekreation og fysisk aktivitet mv. (Betænkning fra magtanvendelsesudvalget, s. 22).
- Brug af magtanvendelse eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten er ikke tilladt i straffe- eller behandlingsøjemed. Det betyder, at man ikke må anvende magt med det formål at straffe et barn eller en ung. Det betyder også, at man ikke med magt kan tvinge et barn eller en ung til at deltage i pædagogiske eller andre behandlingsmæssige tiltag. Magt kan således kun anvendes, når de særskilte kriterier i bestemmelserne i voksenansvarsloven er til stede.

Forslag til refleksion og gruppedrøftelser om, hvorledes det sikres, at de anbragte børn og unge behandles med respekt.

Drøftelserne kan evt. indledes med at vise film 2: [En presset kollega](#)

Herefter kan refleksionsspørgsmål anvendes:

Hvordan oplever I situationen og konflikten?

1. Set fra barnets perspektiv?
2. Set fra pædagogens perspektiver?
3. Set som udenforstående?

Kender I til situationer fra jeres arbejde, som har fællestræk med den viste?

- I. Hvilke?
- II. Hvordan blev de håndteret?

Identificér mindst tre episoder fra jeres egen praksis, hvor der er risiko for, at et anbragt barn eller en ung ikke er blevet behandlet med den fornødne respekt? Prøv særligt at overveje din egen optræden over for børnene og de unge.

Supplerende refleksionsspørgsmål:

- Hvordan er dit syn på børnene eller de unge, og din opfattelse af deres problemer?

	<ul style="list-style-type: none">• Hvad er jeres syn på børnene og de unges forældre? Giv nogle eksempler på, hvordan forældrene kan bidrage til deres børns opvækst?• Hvordan er sprogbrugen på jeres anbringelsessted?• Er der nogen børn eller unge, der ved deres optræden eller handlinger, ofte fremstår irriterende, eller som man bliver irriteret på?• Har I børn og unge med kommunikationsproblemer, der i bestemte situationer konsekvent reagerer negativt? Har I analyseret baggrunden herfor? Hvordan tænker du barnet eller den unge oplever situationen?
--	---

Dias 5

Personlig integritet og selvbestemmelse

Ret til respekt for den personlige integritet og til selvbestemmelse

- Integritet
 - Ifølge den danske ordbog: *Ukrænkelighed*. En persons evne og vilje til at handle selvstændigt, ærligt og redeligt uden uvedkommende eller upassende hensyntagen til nogen eller noget
- Selvbestemmelse er et centralt begreb i lov om voksenansvar – frihed til bl.a. at bestemme over egen person, egne handlinger og egne ting
- Mindreårige børn og unge har ikke ret til fuld selvbestemmelse, men har ret til respekt for deres personlige integritet, til medbestemmelse og medinddragelse, under hensyntagen til deres alder og modenhed

Væsentlige bestemmelser:

- Lov om voksenansvar §§ 1 og 3

Børn og unges rettigheder

5

Dias 5

Noter: Personlig integritet og selvbestemmelse

Integritet og selvbestemmelse hænger tæt sammen.

Ordet Integritet henviser til

1. Et (abstrakt) rum, der omgiver personen og som adskiller vedkommende fra omgivelserne. Dvs. rummet beskytter mod krænkelse osv.
2. En persons evne og vilje til at handle selvstændigt, ærligt og redeligt uden uvedkommende eller upassende hensyntagen til nogen eller noget. I forhold til menneskeretten betyder integritet således at personens krop og selvbestemmelse skal respekteres (kilde: Den danske ordbog).

I forbindelse med lov om voksenansvar anvendes begrebet "personlig integritet". Herved forstås, at børn og unge skal beskyttes mod indgreb i den fysiske integritet i form af fx udnyttelse, ydmygelse og krænkelse. Børn og unge skal endvidere behandles med respekt for deres person, herunder beskyttes mod følelsesmæssige overgreb og offentlig udlevering.

Børn og unge har ikke fuld selvbestemmelsesret. På grund af deres alder og umodenhed kan de have vanskeligt ved at overskue konsekvenserne af deres handlinger. De er derfor underlagt forældremyndighed, der har ansvaret for, at varetage deres interesser. Og deres selvbestemmelse justeres ift. alder og modenhed, jf. voksenansvarsloven.

Børn og unges selvbestemmelsesret og deres ret til respekt for deres personlige integritet er centrale begreber i forbindelse med lov om voksenansvar.

Dias 6

Omsorg og beskyttelse**Ret til omsorg og beskyttelse**

Indeholder bl.a.:

- Omsorg og varetagelse af sine interesser og behov
- Beskyttelse mod personer eller forhold, der kan volde skade
- Opfyldelse af sine fysiske og psykiske behov, eks. mad, tøj, søvn, husly og tryghed
- Opdragelse og socialisering
- Læring

Væsentlige bestemmelser:

- Forældreansvarslovens § 2
- FN's Børnekonventions § 20
- Lov om Voksenansvar § 3

Børn og unges rettigheder

6

Dias 6

Noter: Omsorg og beskyttelse

Børn og unges ret til omsorg og beskyttelse er bl.a. beskrevet i forældreansvarslovens § 2.

Alene til underviserens orientering:

Forældreansvarslovens § 2

§ 2. Forældremyndighedens indehaver skal drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov.

Stk. 2. Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.

Stk. 3. Forældre, der har forældremyndigheden, kan anvende barnets indtægter til dets underhold i passende omfang og under hensyntagen til deres og barnets stilling.

Efter forældreansvarslovens § 2, er det forældrene, der skal drage omsorg for barnet, og forældremyndighedsindehaverne, som kan træffe afgørelse om barnets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov. Barnet har efter forældreansvarslovens § 2, stk. 2, ret til omsorg og tryghed, skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.

Børn har behov for nogen til at passe på sig. Derfor har forældremyndighedsindehaveren en pligt til at drage omsorg og en ret til at træffe bestemmelse om barnets forhold, herunder hvordan barnet skal opdrages. Omsorgspligtens nærmere indhold fremgår ikke af § 2, stk. 1, i forældreansvarsloven, men det er almindeligt antaget, at forældremyndighedsindehaveren har

pligt til at sikre, at barnets fysiske og psykiske behov bliver opfyldt, og at barnet bliver socialiseret og modtager læring. Overlader forældremyndighedsindehaveren det fuldstændig til barnet selv at bestemme over dets person, kan der efter omstændighederne være tale om passiv fysisk eller psykisk omsorgssvigt.

For at omsorgsplikten kan få et indhold, må forældremyndighedsindehaveren således kunne foretage visse dagligdags ting over for barnet, herunder handle mod barnets vilje og ved brug af en vis mængde magt. Forældreansvarslovens § 2, stk. 1, er dog ikke udformet som en positiv hjemmel i forhold til, hvilke magtmidler der kan bruges og i hvilken udstrækning, ligesom bestemmelsen ikke regulerer ansvaret, hvis forældrene går for langt i deres magtanvendelse. Hvor meget, forældre kan gribe ind, afhænger af det aktuelle beskyttelses- eller opdragelseshensyn og barnets eller den unges alder og modenhedsniveau. For mindre børn, der ikke kan overskue konsekvenserne af deres handlinger eller undladelser, må der antages at være en forholdsvis vid adgang til at anvende magt. Adgangen til magtanvendelse, særligt i opdragelsesøjemed, er omvendt generelt mere begrænset i forhold til større børn. Således må det af hensyn til barnets integritet indgå i vurderingen, hvilken alder barnet eller den unge har, og hvilket udviklingstrin barnet eller den unge befinder sig på. Der skal foretages en proportionalitetsvurdering, hvor magtanvendelsen skal vejes op mod barnets forudgående adfærd og det formål, der søges opnået med indgrebet.

Adgangen til magtanvendelse i opdragelsesøjemed er desuden begrænset af straffelovens bestemmelser, ligesom serviceloven giver lovhjemmel til at iværksætte foranstaltninger, hvis børn eller unge udsættes for omsorgssvigt af deres forældre.

At varetage omsorgen over for et barn eller en ung indebærer bl.a., at man er opmærksom på at sikre barnet eller den unges interesser. Det betyder samtidig, at man hjælper barnet eller den unge i svære situationer, hvor barnet eller den unge ikke kan overskue konsekvenserne af egne handlinger. Der kan således være behov for, at en voksen griber ind i en konkret situation og drager omsorg for, at barnet eller den unge ikke volder skade på sig selv, på andre eller på ting.

Dias 7:

Retten til personlig frihed og bevægelsesfrihed

Ret til personlig frihed og bevægelsesfrihed:

- Anbragte børn og unge har ret til frit at bevæge sig indenfor og udenfor anbringelsesstedet
- Begrebet "personlig frihed" henviser til beskyttelsen mod vilkårlig frihedsberøvelse
- Bevægelsesfriheden er bredere – omfatter retten til at kunne vælge sit opholdssted, herunder retten til at forlade landet

Væsentlige bestemmelser:

- Grundlovens § 71 beskytter mod vilkårlig frihedsberøvelse
- Den Europæiske menneskerettighedskonvention artikel 5, vedrører den fysiske frihed og indgreb heri
- Den Europæiske menneskerettighedskonvention, 4. tillægsprotokol Artikel 2 vedrører bevægelsesfriheden og indgreb heri
- FN's Børnekonvention, Artikel 37 vedrører frihedsberøvelse af børn

Børn og unges rettigheder

7

Dias 7

Noter: **Retten til personlig frihed og bevægelsesfrihed**

Den personlige frihed og bevægelsesfriheden

Retten til frihed og den personlige friheds ukrænkelighed fremgår bl.a. af Grundloven, Den Europæiske Menneskeretskonvention og Børnekonventionen.

For anbragte børn og unge betyder det:

- At de som udgangspunkt skal kunne færdes frit på anbringelsesstedet og uden for dette
- Som led i husregler / husordenen kan der dog fastsættes regler om, bestemte steder, hvor børnene ikke selv må opholde sig, fx af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, eller af hensyn til andre. Fx kontoret, vagtværelset til sovende nattevagt, de andre børns værelser, et værksted
- Der kan også i husordenen fastsættes regler om, hvornår barnet skal være hjemme på anbringelsesstedet

Gengivelse af bestemmelsernes ordlyd er alene til underviserens orientering – dvs. bestemmelserne skal ikke gennemgås.

Grundlovens § 71

Stk. 1. Den personlige frihed er ukrænkelig. Ingen dansk borger kan på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning underkastes nogen form for frihedsberøvelse.

Stk. 2. Frihedsberøvelse kan kun finde sted med hjemmel i loven.

Stk. 3-5 vedr. strafferetsplejen.

Stk. 6. Uden for strafferetsplejen skal lovligheden af en frihedsberøvelse, der ikke er

besluttet af en dømmende myndighed, og som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge, på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, forelægges de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed til prøvelse. Nærmere regler herom fastsættes ved lov.

Stk. 7. Behandlingen af de i stk. 6 nævnte personer undergives et af Folketinget valgt tilsyn, hvortil de pågældende skal have adgang til at rette henvendelse.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Artikel 5

Stk. 1. Enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed. Ingen må berøves friheden undtagen i følgende tilfælde og i overensstemmelse med den ved lov foreskrevne fremgangsmåde:

- *a-c) vedr. domfældelse og strafferetspleje*
- *d) frihedsberøvelse af en mindreårig ifølge lovlig afgørelse med det formål at føre tilsyn med hans opdragelse eller lovlig frihedsberøvelse for at stille ham for den kompetente retlige myndighed;*
- *e) vedr. forebyggelse af spredning af sygdomme.*
- *f) vedr. uretmæssigt indtrængen i landet eller udvisning/ udlevering.*

Stk. 4 og 5 vedr. henholdsvis domstolsprøvelse og erstatning.

4. tillægsprotokol Artikel 2

Frihed til valg af opholdssted

- 1. Enhver, der retmæssigt opholder sig på en stats territorium, har inden for dette territorium ret til bevægelsesfrihed og til frit at vælge sit opholdssted.*
- 2. Enhver har frihed til at forlade et hvilket som helst land, herunder sit eget.*
- 3. Udøvelsen af disse rettigheder skal ikke være underkastet andre begrænsninger end sådanne, som er i overensstemmelse med loven, og som i et demokratisk samfund er nødvendige af hensyn til den nationale sikkerhed eller den offentlige tryghed, for at opretholde ordre public, for at forebygge forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og frihedsrettigheder.*
- 4. De i stk. 1 nævnte rettigheder kan endvidere inden for særlige områder underkastes restriktioner, som er indført ved lov, og som i et demokratisk samfund tjener almenvellet.*

Artikel 5 er begrænset til berøvelse af den fysiske frihed og omfatter ikke begrænsninger i bevægelsesfriheden, der i stedet er omfattet af artikel 2 i den 4. tillægsprotokol.

Vurderingen af, om der er tale om frihedsberøvelse eller begrænsninger i bevægelsesfriheden, bygger på en konkret vurdering, hvori bl.a. indgår foranstaltningens karakter, varighed, virkninger og udførelsesmåde. Særligt restriktionens intensitet har betydning for, om indgrebet falder

under artikel 5.

FN's Børnekonvention Artikel 37

Deltagerstaterne skal sikre, at:

- a. (Vedr. tortur og straf overfor børn).*
- b. Intet barn ulovligt eller vilkårligt berøves sin frihed. Anholdelse, tilbageholdelse eller fængsling af et barn skal følge lovens forskrifter og må kun bruges som en sidste udvej og for det kortest mulige passende tidsrum;*
- c. Ethvert barn, der er berøvet friheden, behandles menneskeligt og med respekt for menneskets naturlige værdighed og på en måde, der tager hensyn til deres aldersmæssige behov. Især skal ethvert barn, der er berøvet friheden, holdes adskilt fra voksne, medmindre en sådan adskillelse ikke anses at tjene barnets tarv, og skal have ret til at opretholde kontakt med sin familie gennem brevveksling og besøg, bortset fra under særlige omstændigheder;*
- d. (Ret til retssikkerhed og domstolsprøvelse).*

(Se evt: Betænkning om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, 2015, pp. 18-20, 22-24 og 27-28).

Dias 8:

Privatliv

Ret til respekt for sit privatliv:

- Begrebet "privatliv" beskytter individets personlige sfære i bred forstand
- Privatliv omfatter bl.a.:
 - Integritet
 - Familieliv
 - Hjem
 - Korrespondance og anden kommunikation
 - Personfølsomme oplysninger

Væsentlige bestemmelser:

- Grundlovens § 72
- Den Europæiske menneskerettighedskonvention artikel 8
- FN's Børnekonventions artikel 16

Børn og unges rettigheder

8

Dias 8

Noter: **Privatliv**

Ret til respekt for privatlivet

- Begrebet "privatliv" (EMRK) er et overbegreb, der beskytter individets personlige sfære i bred forstand
- Privatliv omfatter bl.a.:
 - Personlig integritet
 - Familieliv
 - Hjem, opholdsrum, tasker o.l.
 - Korrespondance og anden kommunikation
 - Personfølsomme oplysninger

Det betyder for anbragte børn og unge, bl.a.:

- At de som udgangspunkt skal kunne have deres ting for dem selv, og at der skal være helt særlige grunde til, at personalet på anbringelsessteder kan gennemgå deres ejendele
- At plejeforældre og personale på anbringelsessteder ikke må læse deres korrespondance eller overhøre deres telefonsamtaler, medmindre børn og unge-udvalget har truffet en særlig afgørelse herom
- At de kan forvente, at personale, plejeforældre og andre børn banker på døren til deres værelse inden de går ind

Tre bestemmelser er centrale, når det gælder beskyttelsen af privatlivet, og særligt offentlige myndigheders indgreb overfor børn og unges privatliv:

- Grundlovens § 72
- Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK), Artikel 8
- Børnekonventionen artikel 16

Gengivelsen af ordlyden i de tre relevante bestemmelser, er alene til underviserens oriente-

ring. Bestemmelserne skal ikke gennemgås:

Grundloven

Grundlovens § 72: *Boligen er ukrænkelig. Husundersøgelser, beslaglæggelse og undersøgelse af breve og andre papirer samt brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden må, hvor ingen lov hjemler en særegen undtagelse, alene ske efter en retskendelse.*

Grundlovens § 72 giver først og fremmest en processuel beskyttelse, derved at den stiller krav om, at der skal foreligge en retskendelse, medmindre der er en særegen lovregel, der undtager herfor. Lov om voksenansvar § 16 er et eksempel på, hvorledes lovgiver angiver en sådan undtagelse "kan uden retskendelse beslutte".

Den europæiske menneskerettighedskonvention: Artikel 8

Stk. 1. Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.

Stk. 2. Ingen offentlig myndighed må gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, medmindre det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.

Børnekonventionens § 16

1. *Intet barn må udsættes for vilkårlig eller ulovlig indblanding i sit privat- og familieliv, sit hjem eller sin brevveksling, eller ulovlige angreb på sin ære eller sit omdømme.*

2. *Barnet har ret til lovens beskyttelse mod sådan indblanding eller sådanne angreb.*

Dias 9:

Familieliv

Ret til familieliv:

- Når et barn bliver anbragt, har det ret til fortsat kontakt med sine forældre, andre familiemedlemmer og det øvrige netværk
 - Familien omfatter:
 - o Forældre, herunder stedforældre
 - o Søskende
 - o Andre slægtning, hvor der er nære relationer, fx bedsteforældre
 - Netværk omfatter fx:
 - o Venner
 - o Andre personer, hvor der er nære relationer

Væsentlige bestemmelser:

- Den Europæiske menneskerettighedskonvention artikel 8
- Børnekonventionens artikel 16
- Servicelovens § 71

Børn og unges rettigheder

9

Dias 9	<p>Noter: Familieliv</p> <p>Familielivet er beskyttet af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, artikel 8. og Børnekonventionen artikel 16, jf. ovenfor.</p> <p>Artikel 8 sikrer mod indgreb, der medfører, at familien splittes. Er det ikke længere muligt at holde familien samlet, sikrer bestemmelsen ret til fortsat kontakt mellem familiens medlemmer.</p> <p>En anbringelse er ofte foranlediget af, at de acceptable grænser og normer for familielivet er overskredet. Respekten for barnets familieliv er her – medmindre det skrider mod barnets tarv og ønsker – at støtte op om de biologiske forældre og andre nære relationer barnet har til sin familie.</p> <p>Respekten for familielivet kommer i servicelovens regler om særlig støtte til børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, til udtryk ved, at barnet som udgangspunkt har ret til samvær med forældre og netværk. Hvis det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges behov, skal kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om omfanget og rammerne for samværet mellem børn og forældre samt det øvrige netværk. Afbrydelse af kontakt kan kun ske på baggrund af en børne- og unge-udvalgsbeslutning.</p>
--------	--

Dias 10:

Inddragelse

Ret til at blive inddraget i forhold vedrørende en selv:

- Børn og unge under 18 år har ret til medinddragelse, medbestemmelse og selvbestemmelse
- Barnets synspunkter skal inddrages i tilrettelæggelsen af indsatsen og have indflydelse i overensstemmelse med barnets alder, funktionsniveau og modenhed

Væsentlige bestemmelser:

- Ved myndighedsbeslutninger, børnesamtalen, servicelovens § 48
- Konkret i forhold til lov om voksenansvar, eksempler:
 - Ved gennemgang af den unges værelse og genstande, § 16
 - Samtykke til åbning af breve og ved medhør, § 15
 - Ved registrering og indberetning, § 21

Børn og unges rettigheder

10

Dias 10	<p>Noter: Inddragelse</p> <p>Børn og unge under 18 år har ret til medinddragelse, medbestemmelse og selvbestemmelse. Det er derfor helt centralt, at barnet eller den unges synspunkter altid inddrages i tilrettelæggelsen af indsatsen i overensstemmelse med barnets alder, funktionsniveau og modenhed, og at såvel den konkrete tilrettelæggelse som gennemførelse af foranstaltninger så vidt muligt sker i dialog med barnet eller den unge (betænkning fra Magtanvendelsesudvalget s. 17).</p> <p>Eksempler på inddragelse af udsatte børn og unge i sager vedr. dem selv, er børnesamtalen, der skal ligge forud for en række afgørelser; at sagsbehandleren er forpligtet til at tale med barnet som led i det personrettede tilsyn; at den unge, der er fyldt 15 år skal give samtykke ved anbringelse; samt at børn fra 12 år er givet partstatus ift. klage i en række afgørelser.</p> <p>En måde at forstå inddragelsen på er at skelne mellem om barnet eller den unge er informant, medspiller eller aktør i en given sammenhæng (Håndbog om Anbringelsesreformen, 2007, s. 31f).</p> <ul style="list-style-type: none"> • At være informant indebærer, at man får lejlighed til at bidrage med sin viden og at oplyse, hvor man befinder sig i det sociale univers, og hvordan det virker på en. At være informant er, i det mindste at blive tillagt betydning i forhold til at oplyse om egen situation • At være medspiller er en mere omfattende rolle end at være informant. Her indgår man ikke kun med sin viden, men også med sin personlige opfattelse og kompetence med hensyn til handlingsforslag. At være medspiller indebærer både retten til at blive hørt og til at sige sin mening • At være aktør er den mest omfattende rolle og indebærer at man, udover muligheden for at bidrage med sin viden og at have en mening, selv kan træffe beslutninger. Her er tale om selvbestemmelse, autonomi og retten til selv at afgøre vigtige ting i livet. Selvbestemmelse angår spørgsmål om personlig integritet i forbindelse med egen
---------	---

	<p>krop, egen hverdagstilværelse samt egne menneskelige og følelsesmæssige tilknytninger”</p> <p>Eksempler på inddragelse konkret i forhold til lov om voksenansvar kan være:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Synspunkter skal inddrages ved myndighedsbeslutninger (tilbageholdelse ved og under anbringelsen, samt ved afgørelser om alarm og pejlesystemer) • Børnene og de unge skal have tilbud om at overvære undersøgelse af den unges værelse og genstande • Børnene og de unge skal have en oversigt, når effekter tages i bevaring • Børnene og de unge skal give samtykke ved åbning af breve, ved medhør til telefonsamtaler • Børnene og de unge skal efter en magtanvendelse eller et andet indgreb have orientering om registreringen og skal kunne udfærdige deres egen redegørelse, der skal følge med indberetningen
--	--

Dias 11 og 12:

Klage

Ret til at klage og til domstolsprøvelse:

- Barnet eller den unge og forældrene skal ved anbringelsen informeres om børnenes rettigheder, de indgreb, der kan gøres heri, samt hvilke klagemuligheder, som børn og forældre har

Opdeling af det, der kan klages over:

Børn og unges rettigheder 11

Klage

Ret til at klage fremgår af voksenansvarslovens § 23

- Anbragte børn og unge over 12 år og forældremyndighedsindehavere kan klage
 - Afgørelser truffet af Børn og Unge-udvalget eller kommunalbestyrelsen, kan indbringes for Ankestyrelsen inden 4 uger
 - Klager over anvendelsen af magt eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten efter voksenansvarsloven indbringes for kommunalbestyrelsen
 - Klager til Ankestyrelsen har almindeligvis ikke opsættende virkning, dvs. at de kan gennemføres selv om der ligger en klage

Ret til domstolsprøvelse fremgår af voksenansvarslovens § 24

- Mulighed for domstolsprøvelse af Ankestyrelsens afgørelser i klager over Børn og Unge-udvalgets afgørelser samt kommunalbestyrelsens afgørelse om opretholdelse af tilbageholdelse

Børn og unges rettigheder 12

<p>Dias 11 & 12</p>	<p>Noter: Klage</p> <p>Ret til at klage og til domstolsprøvelse.</p> <p>Lederen af et opholdssted eller en døgninstitution er i forbindelse med anbringelsen forpligtet til at informere barnet eller den unge og forældrene om børnenes rettigheder, de indgreb, der kan gøres heri, samt hvilke klagemuligheder, de har.</p> <p>For børn og unge, der anbringes i en kommunal plejefamilie, er den anbringende kommune (sagsbehandleren) forpligtet til at informere barnet eller den unge og forældrene om børne-</p>
-------------------------	---

nes rettigheder, de indgreb, der kan gøres heri, samt hvilke klagemuligheder, de har.

Illustrationen skal vise sondringen mellem afgørelser, beslutninger, og forholdene i øvrigt, der kan give anledning til klager, bekymring eller beklagelse, og hvor klagen eller beklagelsen skal rettes til.

Med beklagelser henvises der til de forhold i dagligdagen, som børn og unge kan være trætte af, fx. sengetider, maden, værelsernes indretning mv. Dvs. det er forhold, der oftest vil ligge uden for de forhold, der kan klages over i henhold til voksenansvarsloven, men som børnene og de unge kan tage op enten internt på anbringelsesstedet eller i forbindelse med det driftsorienterede eller personrelaterede tilsyn.

Socialtilsynene er forpligtede til at oplyse de anbragte børn og unge om adgangen til anonymt at kontakte socialtilsynet pr. telefon eller e-mail om bekymrende forhold på stedet. Oplysning herom kan også med fordel gives af såvel lederen som sagsbehandleren.

Børnene og de unge skal have at vide, at henvendelserne til socialtilsynene gælder alle forhold. Men der kan på anbringelsesstedet med fordel lægges op til, at ledere og medarbejdere gerne vil have input fra børnene og de unge, og at det er vigtigt at børnene eller de unge fortæller, hvis der er noget de er vrede eller frustrerede over. Mulighederne er fx at lave fora, hvor børnenes beklagelser drøftes, eller der kan være brevkasser med ris og ros.

Klage over afgørelser

- Når et barn eller en ung under 18 år er part i en forvaltningssag, fx en børnesag, så repræsenterer forældremyndighedsindehaverne umiddelbart deres barn, dvs. at forældremyndighedsindehaverne udøver partsbeføjelser på deres børns vegne
- Dansk lovgivning har givet børn og unge, der er fyldt 12 år, partsbeføjelser til at klage over en række afgørelser truffet efter reglerne om særlig støtte til børn og unge, jf. servicelovens §§ 167 og 168
- Anbragte børn og unge over 12 år og forældremyndighedsindehavere kan klage over afgørelser truffet efter voksenansvarsloven
- Klagen over afgørelser truffet af børn og unge-udvalget eller kommunalbestyrelsen i henhold til voksenansvarsloven indbringes for Ankestyrelsen inden fire uger
- Kommunalbestyrelsen har dog pligt til at genvurdere sagen inden den går videre til Ankestyrelsen
- I praksis betyder det særligt for børnene og de unge, at de - hvis de ønsker at klage – kan henvende sig til deres sagsbehandler
- Mulighed for domstolsprøvelse af Ankestyrelsens afgørelser i klager over Børn og Unge-udvalgets afgørelser samt kommunalbestyrelsens afgørelse om opretholdelse af tilbageholdelse (§ 11 stk. 5)

Klager over den faktiske forvaltningsvirksomhed.

- Klager over anvendelsen af magt eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten, der sker på anbringelsessteder, kan indbringes for kommunalbestyrelsen i barnets eller den unges opholdskommune. Det vil i praksis sige til barnet eller den unges sagsbehandler